

УДК 37.09

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2020-99-6-195-203>

РОЛЬ УКРАЇНОЗНАВЧИХ ШКІЛ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ЗА КОРДОНОМ

І. В. Форостюк

ORCID 0000-0001-8691-3203

У статті розглянутий стан і діяльність українознавчих шкіл і шкіл вихідного дня у різних країнах світу. Такі школи сьогодні грають значну роль у збереженні української культури та духовності у багатонаціональному інішомовному культурному середовищі. Метою статті є стислий історичний огляд і висвітлення діяльності українознавчих шкіл в Сполучених Штатах, Канаді і Австралії, сучасний стан і перспективи їх розвитку та зв'язки з Україною.

У статті наведений приклад школи українознавства імені Тараса Шевченка у м. Парма, штат Огайо, історія її роботи і сучасний стан. Розглянута ситуація налагодження зв'язків між українознавчими школами різних країн завдяки науковій діяльності Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою, результатом якої з'явилося проведення першого світового форуму українознавчих суботніх та недільних шкіл, де були присутні викладачі тридцяти шести країн, а також працювала комунікативна онлайн платформа для обміну досвідом та навчальними матеріалами для модернізації та запровадження інновацій в освітній процес українських шкіл за кордоном, а також для поширення знань молоді українського походження про її культуру й історію. Цей результат важливий тим, що досі був відсутній реєстр українознавчих шкіл за кордоном, і це роз'єднує педагогів різних країн, в тому числі й України, обмежує їхні можливості обмінюватися досвідом.

Вказано, що сучасна ситуація з переходом на дистанційну форму освіти розкрила можливості охоплення навчанням більшої кількості української молоді, що може збільшити кількість дітей завдяки зручності і новим технологіям.

Зроблено висновок про значення українознавчих шкіл для підтримки та розвитку ідентичності молоді українського походження, про необхідність підтримки таких шкіл з боку України, а також про актуальність питання налагодження зв'язків викладачів шкіл з різних країн.

Ключові слова: українознавчі школи, ідентичність, діаспора, виховання.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Україна – це країна, яка зробила європейський вибір, відкрита до спілкування з представниками різних націй. В той же час багато українців мешкає за кордонами і є потомками емігрантів, які у різний період історії опинилися далеко від рідної землі. Їхні діти виростають у тісному спілкуванні з різними культурами і процес асиміляції достатньо сильно впливає на самоідентичність молодого людини. Для того, щоб нове покоління – громадяни різних країн українського походження – знали свою культуру, мову та відчували зв'язок з Україною, важливим є розвиток національних освітніх закладів – основного чинника для досягнення цієї мети. Велику роль у збереженні української культури та духовності у багатонаціональному іншомовному культурному середовищі грають українознавчі школи і школи вихідного дня, мережа яких розвинена у Сполучених Штатах Америки, Канаді, Австралії та інших країнах світу. Важливість вивчення їхньої діяльності як у минулому, так і сьогодні очевидна, оскільки саме вони поширюють знання про нашу історію та культуру, розвивають ідентичність молоді, що є представниками України в світі. Важливим напрямком дослідження є вивчення досвіду роботи та сучасного стану українознавчих шкіл за кордоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми, і на які спирається автор. Питаннями української діаспори та розвитку освіти присвячена велика кількість досліджень. Проблеми і перспективи сучасної української діаспори аналізуються в роботах Т. Бевз. Консолідацію української діаспори США та її інтеграцію у політичне життя держави розглядає О. Сухобокова. Питання взаємодії української діаспори з Україною, що є досить важливим аспектом для обох сторін, а також політикою нашої країни щодо закордонного українства, піднімають у своїх роботах В. Колеснік і Т. Гнатюк. Збереженням етнічної ідентичності та освітніми потребами закордонного українства як головним засобом досягнення цієї задачі займається Л. Мазурка. Історія становлення та розвитку українознавчих студій, які почали відігравати значну роль у різних країнах і працюють у напрямку поширення інформації про Україну за кордоном, відображена у працях С. Наріжного, О. Прицака, О. Пахльовської, П. Кононенка. Широкий спектр педагогіки зарубіжжя представляють також у своїх роботах В. Даниленко, О. Дуднік, В. Євтух, О. Ковальчук, М. Мушинка, З. Нагачевська,

С. Романюк, А. Шевченко. Діяльність музеїв україністики в США відображена в роботах Т. Геврик. Вивченням західної української діаспори на перетині століть займається В. Маркус.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На нашу думку, вивчення діяльності українських шкіл у діаспорах різних країн у кінці ХХ - початку ХХІ ст. є важливим і потребує подальших досліджень, оскільки відкриває нові проблеми, з якими вони стикаються сьогодні, а також дають можливості використання їхнього досвіду для збереження української духовності та культури в сучасній Україні, яка знаходиться на складному історичному етапі.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті ми ставимо висвітлення діяльності українознавчих шкіл, яка спрямована на збереження та поширення української культури серед молоді українського походження, що мешкає у багатокультурному іншомовному оточенні, на прикладі однієї з суботніх українських шкіл у Сполучених Штатах Америки, а також розглянути сучасний стан і перспективи розвитку українознавчих шкіл в різних країнах та дослідити їхній зв'язок з Україною.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Необхідність збереження української ідентичності постало перед українськими емігрантами майже з самого початку їхнього життя за кордоном. Необхідність передавати дітям знання про свою рідну країну хвилювало багатьох. Перша українознавча школа в США відкрилася у 1893 р. Шкільна рада (Ukrainian educational council) шкіл українознавства в США в обґрунтуванні своїх цілей зазначає, що у додаток до всіх занять не менш важливим є збереження власної культури – світлої пам'яті наших предків (Українська шкільна рада, 2020). О. Джус додає, що життєвим кредо українських педагогів за кордоном стало прагнення працювати для рідної України, де б вони не знаходилися (Джус, 213, с. 157).

Досить активними є суботні школи, яких за статистикою 1985 р. було більше 30. Однак кількість дітей, що охоплена українознавчим навчанням падає: на 1965 р. – 18 тисяч, на 1985 – 8 тисяч (Вікіпедія).

Нами була проаналізована інформація про одну з багатьох суботніх українських шкіл – Школи українознавства імені Тараса Шевченка у м. Парма штату Огайо. Своєю місією школа вбачає у тому, щоб навчати й виховувати молоде покоління українців в традиціях батьківщини їхніх предків, поширювати українську мову, літературу, культуру, географію й історію задля забезпечення зв'язку поколінь і трансформації духовних, культурних та інтелектуальних надбань українського народу.

Школа була створена у 20 роках ХХ. Після Першої світової війни кількість емігрантів, а відповідно й учнів зросла. Школа переживала тривалий період підйому. Однак поступова асиміляція українців і розширення географії мешкання українських родин приводила до зменшення кількості учнів. Володимир Бондар, укладач історичного нариску школи, зазначає, що, попри всі зусилля, все менше й менше залишалось родин, які розмовляли українською вдома й вчили рідній мові своїх дітей. І. Боднарук у 60-х роках ХХ століття зазначав велику загрозу втрати національної самоідентичності українців унаслідок асиміляційних процесів. Витоки цієї проблеми він вбачав у економічних питаннях, у прагненні українських емігрантів заробляти гроші, жертвуючи духовними та культурними питаннями (Джус, 2013, с. 158). З розвалом Радянського Союзу й здобуттям Україною незалежності 1991 року кількість учнів збільшилася завдяки третій хвилі еміграції. На початку ХХІ століття почали відкриватися класи і для англомовних дітей.

У багатокультурному суспільстві українська школа за кордоном, очевидно, повинна зважати на особливості міжкультурної взаємодії серед тих, хто віддає туди своїх дітей. Це стосується, наприклад, відзначення традиційних свят. Оскільки діти приходять як і з православних, так і з католицьких родин, то у школі відзначається свято Різдва як за католицьким календарем, так і за православним. Теж саме стосується й Великодня, якщо дні свята не співпадають. Цим, звичайно, підкреслюється повага до представників різних деномінацій.

В програмі з української культури, затвердженій Шкільною радою (Ukrainian educational council) виокремлюються такі розділи, як духовна культура українського народу – світогляд українського народу, релігія, філософія, право, наука, література, образотворче мистецтво, архітектура, музика, балет, театр, кіно; соціальна культура – звичаї та обряди українського народу, форми суспільного ладу українського народу впродовж його історії; матеріальна культура – харчі, одяг, житло, знаряддя праці, засоби пересування (Бондар, 2015).

О. Кищенко, аналізуючи стан українознавчих шкіл у США за перше десятиріччя ХХІ сторіччя, зазначає, що батьки, представники новітньої хвилі переселенців, намагаються спинити процес асиміляції дітей (або, принаймні, пригальмувати його), і тому все частіше звертаються до суботніх українознавчих шкіл, що є єдиною допомогою у цьому процесі. Допомагає також те, що, за наявності диплома такої школи, діти мають додаткові кредити при вступі до університетів (Кищенко, 2010, с. 53). Як бачимо, Сполучені Штати Америки на законодавчому рівні підтримують діяльність подібних етнічних шкіл та центрів.

Українці Канади почали створення шкіл під егідою церков. Згодом кількість шкіл збільшувалася. У 1970-х роках на державному рівні розпочалися мовні програми у Манітобі і Альберті. Працюють «Рідні школи», суботні школи, двомовні школи та курси українознавства. З'являються також культурно-освітні центри. Сьогодні у Канаді біля шістдесяти українознавчих шкіл. Вони також забезпечують учнів кредитами в атестаті середньої освіти, що посилює мотивацію учнів та їх батьків.

В Австралії з середини ХХ століття існують суботні етнічні школи. Кількість їх невелика – на даний момент 13 закладів. Їхню діяльність контролює українська центральна шкільна рада. Українська мова в Австралії включена до предметів, що складають при вступі до закладів вищої освіти (Кищенко, 2010, с. 53). Українська спільнота в Австралії веде активну науково-культурну діяльність, видає підручники, проводить свята, зустрічі з нагоди історичних подій.

Сьогоднішня ситуація з карантинном відкрила можливості дистанційного навчання мовам, в тому числі і української. Наприклад, Bright Kids Ukrainian Online School, яку заснувала львів'янка Надія Журба. За три місяці існування школи, в ній є вже 10 курсів, 14 вчителів та навчається біля 80 дітей. Дистанційне навчання може допомогти охопити більшу кількість дітей та підлітків, це сучасна можливість, яка вийшла на передній план і показала себе як один із варіантів навчання майбутнього.

Велика кількість українознавчих шкіл за кордоном потребує підтримки з боку України. Останніми роками певні результативні кроки у цьому напрямку почали робитися. Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) Національного університету «Львівська політехніка» проводив соціологічне дослідження «Українознавчі школи за кордоном», у якому було розглянуто процес створення української освіти за кордоном на всіх рівнях, ролі в ньому світовій освітньо-виховної ради конгресу українців. У серпні 2018 року відбувся перший світовий форум українознавчих суботніх та недільних шкіл, на якому були присутні викладачі тридцяти шести країн. Форум доручив МІОК розробити для них інтерактивну карту та форму. В результаті був запропонований проєкт – комунікативна онлайн-платформа для обміну досвідом та навчальними матеріалами для модернізації та запровадження інновацій в освітній процес українських шкіл за кордоном, а також для поширення знань про українську культуру та історію у країнах проживання. На платформі Startera, на якій цей проєкт викладений і знайшов фінансову підтримку, зазначається, що досі немає реєстру українських шкіл вихідного дня за кордоном, і це ускладнює комунікацію педагогів та ізолює їх. Проєкт

сприятиме мережуванню, формуванню освітнього середовища, розвитку й зміцненню української школи за кордоном, учні якої в майбутньому будуть носіями правдивих знань про Україну та українську культуру в країнах проживання (Клочковська).

Висновок. Таким чином, українознавчі школи – це осередки розвитку та підтримки української ідентичності молодого покоління, що мешкає за кордоном, підтримки їхнього патріотизму, збереження рідної культури. Вони мають досить довгу історію, яка відображає прагнення українців, які опинилися за кордоном, зберігати національну ідентичність, культуру, мову. Школи потребують підтримки з боку України. Перші кроки у цьому напрямку вже зроблені. Подальші дослідження досвіду роботи українознавчих шкіл у різних куточках світу допоможуть осмислити досвід збереження української ідентичності у багатокультурному середовищі.

Література

1. Шкільна рада при УККА. Educational Council: Веб-сайт. URL: <http://www.ridnashkola.org/statut.htm> (дата звернення: 15.11.2020).
2. Джус О. Розвиток української педагогічної думки другої половини ХХ ст. в західній українській діаспорі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2013. № 21. С. 156 -161.
3. Українське шкільництво в діаспорі. *Вікіпедія*: Веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українське_шкільництво_в_діаспорі#США (дата звернення 01.12.2020).
4. Бондар В. Короткий історичний нарис. Taras Shevchenko school of Ukrainian studies of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Cathedral Parma, Ohio: Веб-сайт. URL: <http://www.shevchenkoschool.org/school/history.php> (дата звернення: 15.11.2020).
5. Кищенко О. С. Особливості української освіти в діаспорі: порівняльний аспект. *Збірник наукових праць КНЛУ «Теоретичні питання культури, освіти та виховання»*. 2010. Вип. 42. С. 50-53.
6. Клочковська І. Портал «Український освітній всесвіт» (карта та форум українських суботніх шкіл). *Startera*: Веб-сайт. URL: <https://startera.org.ua/project/portal-ukrayinskyj-osvitnij-vsesvit-karta-ta-forum-ukrayinskyh-subotnih-shkil-2/> (дата звернення: 08.12.2021).

References

1. Shkilna rada pry UKKA [Ukrainian Educational Council] (2015). *Educational Council*. Retrieved from <http://www.ridnashkola.org/statut.htm> (date of appeal: 15.11.2020) (ukr).
2. Dzhus, O. (2013). Rozvytok ukraïnskoï pedahohichnoï dumky druhoï polovyny KhKh st. v zakhidnii ukraïnskii diaspora [The development of Ukrainian pedagogical thought

- in the 2nd half of the 20th century in Western Ukrainian diaspora]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universyetu "Ostrozka akademiia"*, 21, 156-161 (ukr).
3. Ukrainske shkilnytstvo v diaspori [Ukrainian studies in diaspora]. *Wikipedia*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Українське_шкільництво_в_діаспорі#США (date of appeal: 01.12.2020) (ukr).
 4. Bondar, V. *Korotkyi istorychnyi narys [A short historical essay]*. Taras Shevchenko school of Ukrainian studies of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Cathedral Parma, Ohio. Retrieved from <http://www.shevchenkoschool.org/school/history.php> (date of appeal: 15.11.2020) (ukr).
 5. Kyshchenko, O. S. (2010). Osoblyvosti ukrainskoï osvity v diaspori: porivnialnyi aspekt. [Features of Ukrainian education in the diaspora: a comparative aspect]. *Zbirnyk naukovykh prats KNLU "Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia"*, 42, 50-53 (ukr).
 6. Kliuchkovska, I. *Portal "Ukrainskyi osvitnii vsesvit" (karta ta forum ukrainskykh subotnikh shkil) [Ukrainian Educational Universe Portal (map and forum of Ukrainian Saturday schools)] Startera website*. Retrieved from <https://startera.org.ua/project/portal-ukrayinskyj-osvitnij-vsesvit-karta-ta-forum-ukrayinskyh-subotnikh-shkil-2/> (date of appeal: 08.12.2021) (ukr).

РОЛЬ УКРАИНОВЕДЧЕСКИХ ШКОЛ В СОХРАНЕНИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ УКРАИНСКОЙ МОЛОДЕЖИ ЗА РУБЕЖОМ

И. В. Форостюк

В статье рассматривается состояние и деятельность украиноведческих школ и школ выходного дня в разных странах мира. Такие школы сегодня играют значительную роль в сохранении украинской культуры и духовности в многонациональной иноязычной культурной среде. Целью статьи является краткий исторический обзор и освещение деятельности украиноведческих школ в Соединенных Штатах, Канаде и Австралии, современное состояние и перспективы их развития и связи с Украиной.

В статье приведен пример школы украиноведения имени Тараса Шевченко в г. Парма, штат Огайо, история ее работы и современная деятельность. Рассмотрена ситуация по налаживанию связей между украиноведческими школами разных стран, которая стала возможна благодаря научной деятельности Международного института образования, культуры и связей с диаспорой. Результатом этой работы явилось проведение первого мирового форума украиноведческих субботних и воскресных школ, на котором присутствовали преподаватели тридцати шести стран.

Также была создана коммуникативная онлайн платформа для обмена опытом и учебными материалами для модернизации и внедрения инноваций в образовательный процесс украинских школ за рубежом и для распространения знаний молодежи украинского происхождения о ее культуре и истории. Этот

результат важен тем, что до сих пор отсутствовал реестр украиноведческих школ за рубежом, что разъединяет педагогов разных стран, в том числе и Украины, ограничивает их возможности обмениваться опытом. В статье указывается, что сегодняшняя ситуация, связанная с переходом на дистанционную форму образования, раскрыла возможности охвата обучением большего количества украинской молодежи, что может увеличить количество обучающихся детей благодаря удобству и новым технологиям.

Сделан вывод о значении украиноведческих школ для поддержки и развития идентичности молодежи украинского происхождения, о необходимости поддержки таких школ со стороны Украины, а также об актуальности вопросов налаживания связей преподавателей школ из разных стран.

Ключевые слова: украиноведческие школы, идентичность, диаспора, воспитание.

THE ROLE OF UKRAINIAN STUDIES SCHOOLS IN PRESERVING THE NATIONAL IDENTITY OF UKRAINIAN YOUTH ABROAD

I. V. Forostiuk

The article considers the state and activity of Ukrainian studies schools and weekend schools in different countries of the world. Such schools today play a significant role in preserving Ukrainian culture and spirituality in a multinational foreign-language cultural environment. The aim of the article is a brief historical overview and highlighting the activities of Ukrainian studies schools in the United States, Canada and Australia, the current state and prospects of their development and relations with Ukraine.

The article gives an example of the Taras Shevchenko School of Ukrainian Studies in Parma, Ohio, the history of its work and the current state. There was considered the situation of establishing relations between Ukrainian studies schools of different countries due to the scientific activities of the International Institute of Education, Culture and Relations with the Diaspora, which resulted in the first world forum of Ukrainian studies Saturday and Sunday schools, attended by teachers from thirty-six countries. Also a communicative online platform for the exchange of experience and educational materials for the modernization and introduction of innovations in the educational process of Ukrainian schools abroad, as well as for the dissemination of knowledge of young people of Ukrainian origin about its culture and history was developed. This result is important because there was still no register of Ukrainian studies schools abroad, which separates teachers from different countries, including Ukraine, and limits their opportunities to share experiences.

It is stated that the current situation with the transition to distance education has opened up opportunities for more Ukrainian youth to attend such schools, which can increase the number of children due to convenience and new technologies.

It was concluded about the importance of Ukrainian schools for the support and development of the identity of young people of Ukrainian origin, the need for support of

such schools by Ukraine, as well as the urgency of establishing links between school teachers from different countries.

Key words: *Ukrainian studies schools, identity, diaspora, education.*

Форостюк Інна Вадимівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Національного університету харчових технологій (м. Київ, Україна). E-mail: ingaborge@ukr.net

Форостюк Інна Вадимівна – кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры иностранных языков профессионального направления Национального университета пищевых технологий (г. Киев, Украина). E-mail: ingaborge@ukr.net

Forostiuk Inna Vadymivna – Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Department of Foreign Languages for Professional Purposes, National University of Food Technologies (Kyiv, Ukraine). E-mail: ingaborge@ukr.net